Floravaktarna i Skåne Rapporterar

Klockgentiana i Skåne

Magnus Magnusson

Fig 1. Klockgentiana. Foto: Åke Svensson.

Klockgentiana *Gentiana pneumonanthe* är en fridlyst, flerårig, upp till 3 dm hög ört. Från jordstammen kommer det upp en eller ibland flera blomstänglar. Bladen är linjära och korsvis motsatta med nedvikta kanter. Blommorna är klocklika och 2,5–4 cm långa. Färgen är oftast klarblå och har svaga gröna strimmor på utsidan och ljusare prickar på insidan. Foderflikarna är långa och spetsiga. Ståndarna utvecklas något tidigare än pistillen varigenom självpollinering undviks till stor del. Pollineringen sköts av humlor. Blomningen är i juli–september. Utbredningen i Sverige är utpräglad sydvästlig (Karta 1). I övriga Europa är klockgentianan däremot ingen västlig art och saknas till exempel på Irland (Karta 2).

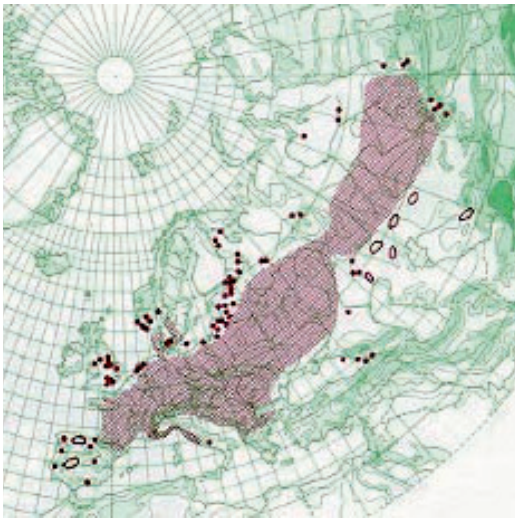
Klockgentianan växer på fuktängar eller fukthedar, gärna på sjö- eller åstränder och ofta tillsammans med pors *Myrica gale*, klockljung *Erica tetralix* och blåtåtel *Molinia caerulea*.

Klockgentianan är beroende av någon form av hävd som bete (svagt eller inget alls under blomningstiden), bränning eller sen slåtter. Förutom att hålla tillbaka mer högvuxen vegetation medför hävden en störning så att jorden blottas, vilket är nödvändigt för att fröna ska kunna gro. Annan störning åstadkoms av vatten- och iserosion vid sjöar och vattendag liksom av slitage vid båt- och rastplatser och av tramp vid stigar.

Det främsta hotet mot arten är upphörd hävd. Andra hot kan vara torrläggning och beskogning av mader och fuktängar, utfyllnad och exploatering för bebyggelse, förändrad militär aktivitet samt ändrad vattenregim i sjöar och vattendrag så att översvämningar uteblir eller att dammar skapas.

Tidigare var arten klassad som *Sårbar* (VU) men från och med 2020 har den flyttats upp till hotkategorin *Starkt hotad* (EN) (SLU Artdatabanken 2020). Orsaken är att ny kunskap har kommit fram, bl.a. om situationen för klockgentiana i Skåne och Bohuslän.

Klockgentiana är värdväxt för alkonblåvinge, vilken också klassas som *Starkt hotad*. I Skåne finns fjärilen på Hunneröds mosse. Tidigare fanns den även i Vaselund, men där har den inte synts till sedan 2010.

Karta 1. Världsutbredningen av klockgentiana enligt Hultén & Fries (1986).

Karta 2. Den nordiska utbredningen av klockgentiana enligt Hultén (1971).

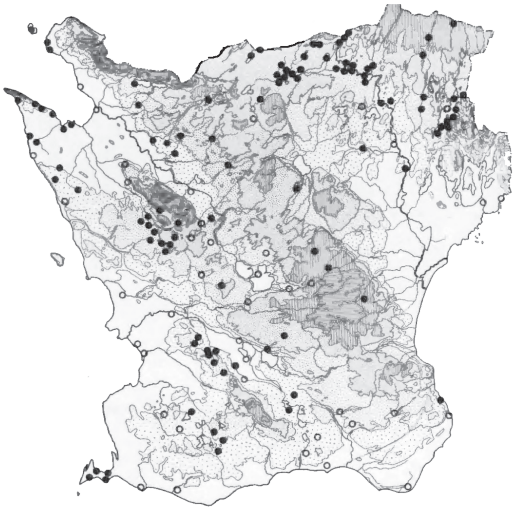
Undersökningar om biologi och ekologi

Av rapporten *Åtgärdsprogram för alkonblåvinge och klockgentina 2007–2011* (Appelqvist & Bengtsson 2007) framgår att klockgentianan är väl undersökt, särskilt i Nederländerna, vad gäller biologi och ekologi. Några exempel på resultat redovisas nedan.

Även om klockgentianan inte blommar kan den finnas kvar i jorden ett eller två (i undantagsfall 3) år och kan åter dyka upp när förhållandena blivit gynnsamma. (Oostermeijer et. al. 1992, Oostermeijer et. al, 1996).

Fröna bildas i stort antal under hösten och gror nästföljande vår eller sommar eller dör. Endast enstaka överlever till år 2 (Oostermeijer et al. 1996). Förökningen sker genom frön. Dessa är anpassade för att spridas korta distanser med vinden (Oostermeijer et. al. 1994). Åtminstone inte förrän det tredje året blommar klockgentianan (Simmonds 1946).

Populationerna av klockgentiana kan delas in i tre typer efter dessas åldersstruktur (Oostermeijer et al 1994). I den dynamiska typen dominerar frö- och ungplantor (med hjärtblad). I den stabila eller normala dominerar äldre plantor, men frö- och ungplantor finns också. I den senila typen finns enbart vuxna plantor som kan blomma eller vara vegetativa. Den dynamiska typen finns i unga successionsstadier på hedar och i mindre utsträckning på gräsmarker där vegetationen fortfarande inte är helt sluten. Den stabila typen finns på hedmarker bara om där finns någon form av störning t.ex. genom bete. På slåttermarker skapas en halvöppen vegetation där det finns möjlighet till föryngring på vissa fläckar. Den senila typen finns både på hedar och gräsmarker där vegetationen fått sluta sig. Eftersom klockgentianan är så långlivad (åtminstone 30 år) kan populationerna leva kvar länge.

Karta 3. Klockgentiana i Skåne enligt Weimarck & Weimarck (1985). Ofyllda ringar är fynd före 1923.

Pierce, S. et. al. (2018) m.fl. undersökte reproduktionen i populationer av olika storlekar och fann att även om små populationer kunde sätta frö, ha en normal åldersstruktur och verka livskraftiga så minskade reproduktionen vid 42 individer och nedåt och vid färre än 7 var den starkt begränsad.

Förekomster i andra landskap

I Blekinge finns 6 lokaler i Artportalen varav två ligger nära varandra. De ligger alla vid sjön Raslången och inte långt från Skånegränsen. Ivar Björegren har floraväktat lokalerna under många år och säger att de ligger i strandkanten och i stort sett helt undgår konkurrens från pors. De varierar i storlek men kan vara rikliga vissa år. Groddplantor och unga plantor är vanliga. Anmärkningsvärt är att Raslången är reglerad.

I Småland är klockgentianan traktvis ganska vanlig i sydvästra Småland men saknas i resten av landskapet (Edqvist & Karlsson 2007). Arten är funnen i 123 (5×5 km) rutor. Växtplatserna är främst på sjöstränder. Den finns även på fuktiga naturbetesmarker och förr även på fuktig, mager slåtterhävdad mark.

I Halland påträffades klockgentiana i 60 (5×5 km) rutor vid inventeringen av Hallands flora (Georgson et.al. 1997). Den växer vid sjöar och längs bäck- och åstränder och på fuktiga naturbetesmarker. En mycket stor lokal finns vid kusten inom ett militärt övningsområde med beträdnadsförbud. Lokalen bränns av regelbundet.

I Västergötland har klockgentiana hittats på 152 lokaler i 80 (5×5 km) rutor (Bertilsson m.fl. 2002). Biotoperna är pors-blåtåteldominerade fukthedar vid sjöstränder, mader vid åar och bäckar, på hedar och i kärrkanter. Arten är mindre vanlig till sällsynt i de sydvästra delarna av landskapet och sällsynt i Skaraborg. I Göteborgstrakten är den försvunnen från många lokaler på grund exploatering och utfyllnad av kärr.

I Bohuslän har 24 fynd av klockgentiana gjorts i 11 (5×5 km) rutor (Blomgren & Herloff 2011). Enligt äldre uppgifter fanns 43 fynd i

Fig.2. Klockgentiana ur C.A.M. Lindman 1922. *Bilder ur Nordens Flora*, vol. 1., t. 76.

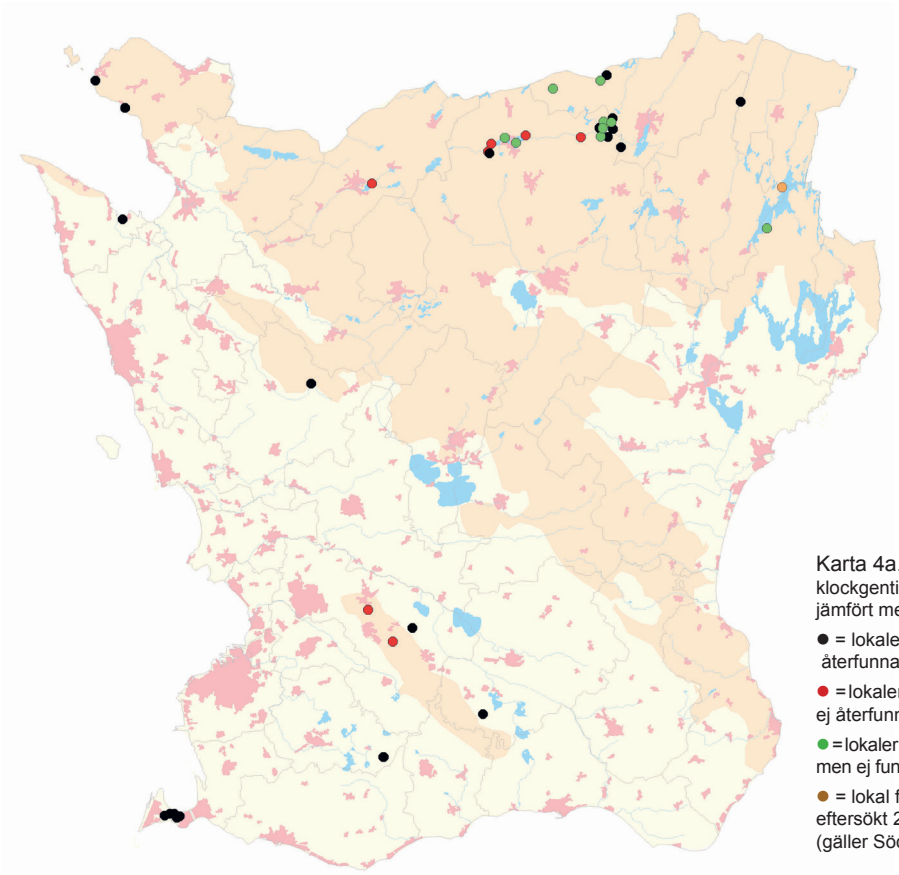
21 rutor. Utbredningen är med något undantag i den södra delen av landskapet. Antalet stänglar är i regel litet och på endast 5 lokaler kunde antalet stänglar räknas i hundratal 2009. Biotopen är fuktängar och fukthedspartier i hällmark och vid sjöstränder.

Enligt Artportalen finns tre aktuella (2020/2021) lokaler för klockgentiana i Dalsland.

I Värmland finns två aktuella lokaler i Artportalen varav en har några smärre dellokaler.

Tidigare förekomster i Skåne

(Areschoug (1881) anger att klockgentianan förekommer på ”ängar, torfmossar och betesmarker” och skriver att arten ”ej är sällsynt i västra delen; i nordöstra delen ej sällsynt; på enstaka ställen i sydöstra delen och finns i den inre delen av norra Skåne”. Han ger exempel på ett trettiotal lokaler bl.a. ”Skanörs ljung, Hellestad, Kungsmarken, Immeln och Kullen”.

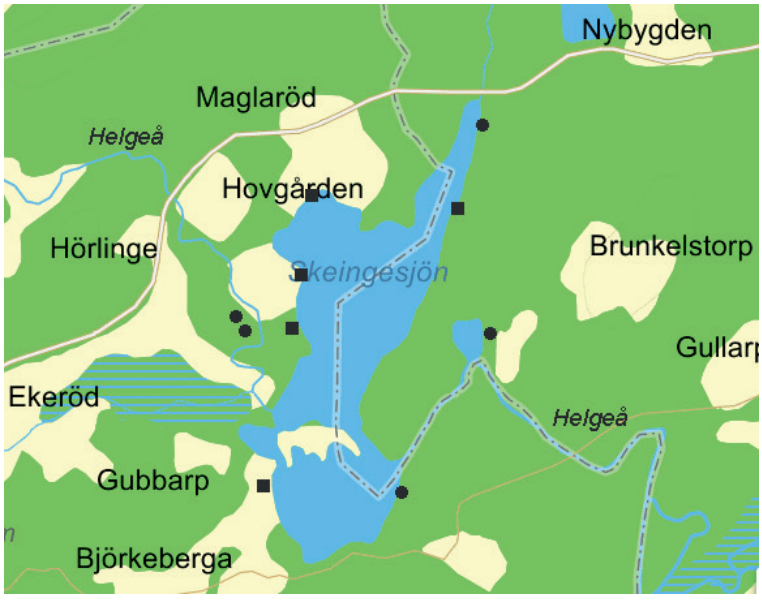
Karta 4a. Utbredningen av klockgentiana 2006/2007 jämfört med 2020(2019)/2021.

● = lokaler från 2006/2007 återfunna 2020(2019)/2021

● = lokaler från 2006/2007 ej återfunna 2020(2019)/2021

● = lokaler från 2020(2019)/2021 men ej funna 2006/2007

● = lokal från 2006/2007 ej eftersökt 2020 (2019) / 2021 (gäller Södra Ramnö i Immeln)

Karta 4b. Detaljkarta över området vid Skeingesjön. Runda prickar är lokaler från 2006/2007 återfunna 2020(2019)/2021 och fyrkantiga prickar är lokaler från 2020(2019)/2021 men ej funna 2006/2007.

Tabell. Klockgentiana i Skåne 2006/2007 resp. 2020/2021.

Kommun	Lokal	Antal blomstänglar 2006/2007	Antal blomstänglar 2020/2021	Kommentar
Båstad	Vasaltheden, Bjärehalvön	15 resp. 11	50	2019
Båstad	Dagshög–Torekov	53 plantor	27	2019
Hässleholm	Lilla sjö, Vittsjö	40	4 resp. 7	
Hässleholm	Höjalasjön	4	ej återfunnen	
Hässleholm	Gängessjön	9	ej återfunnen	
Hässleholm	Vittsjö, Udden, !,2 Km NNO idrottsplatsen		9	2019
Hässleholm	Vittsjö, Vittsjön, Näset		18	
Hässleholm	Vittsjö, Vittsjön NO, 800 m S Gundrastorp	20	ej återfunnen	
Hässleholm	Vieån	1	ej återfunnen	
Hässleholm	Helgeå – Hörlinge ängar, 1,1 km SSV Hovgården	142	596	2019
Hässleholm	Helgeå–Hörlinge ängar, 750 m SSV Hovgården	1	23	2019
Hässleholm	Skeingesjön, 1,6 km NO Björkeberga, badplats	110	442	2019
Osby	Skeingesjön, 1,7 km NO Hovgården, båtplats	58	144	
Osby	Skeingesjön, 1,4 km O Hovgården, S båtplatsen		2	2019
Hässleholm	Skeingesjön, 550 m SSO Hovgården		1	
Hässleholm	Skeingesjön, 750 m NNO Björkeberga		39	2019
Hässleholm	Skeingesnön, 1,2 km SO Hovgården		59	2019
Hässleholm	Skeingesjön, 750 m O Hovgården		68	
Höganäs	Farhult	75	149 (53 plantor)	
Lund	Björnstoprs (Önneslövs) fälad	54	ej återfunnen	
Lund	Rögle fälad, 950 m O Rögle kloster	2 resp. 5	ej återfunnen	
Lund	Vaselund	1500	1200	
Osby	Vesljungasjön, 450 m VNV badplats		21	
Osby	Norra sjö (Norresjö), Gräsljunga	8	84	2019
Osby	Gräsljunga		200	
Osby	Gammelen	184	398	2019
Osby	Malsjön	42	1137	
Osby	Rönnebodaån, Nedraryd	32 plantor	156	2019
Osby	Immeln, Södra Ramnö	10	ej besökt	
Kristianstad	Immeln, Krogshult		1	2019
Sjöbo	Bosarp	noterad	13	
Svalöv	Kongaö	19	75	2019
Svedala	Hunneröds mosse, S-ängen	110 resp. 813	9000	2019
Svedala	Hunneröds mosse, N-ängen	660	1515	2019
Vellinge	Skanörs ljung	2590	2688	2021, gäller östra Ljungen
Örkelljunga	Hjälmsjön	80	ej återfunnen	
Antal lokaler		**26**	**28**	

Fig. 3. Lokalen vid Gräsljunga är en fuktig betesmark.
Foto: David Göransson.

I den första inventeringen av Skånes flora (Weimarck & Weimarck 1985) finns cirka 150 lokaler angivna på prickkartan, varav drygt 100 är från inventeringen mellan 1938 och 1972 och cirka fyrtio är från före 1923 (Karta 3).

I den andra inventeringen av Skånes flora (Tyler m. fl. 2007), gjord mellan 1989 och 2005 hittades klockgentiana i 34 (2,5 × 2,5 km) rutor och minskningen sedan förra inventeringen var 61–75 %. Populationerna anges som små och krympande och föryngringen i det närmaste obefintlig. Hoten uppges vara upphörd hävd och igenväxning och sannolikt även kvävenedfall och försurning.

Inventeringen 2006/2007

På uppdrag av Länsstyrelsen i Skåne län inventerade Lunds Botaniska Förening åren 2006–2007 förekomsterna av klockgentiana i Skåne inom ramen för *Åtgärdsprogram för hotade arter* (Porenius & Olsson 2009). De gick igenom lokalerna från den andra Skånes Flora-inventeringen och fann en ytterligare minskning. Av de 54 lokaler som klockgentianan noterades på under andra inventeringen av Skånes Flora återfanns den nu på 33. Där dellokalerna finns inom geografiskt sammanhållna områden t. ex. Skanörs ljung kan de sammanföras till en lokal. Då blev antalet återfunna lokaler 22 mot 30 i den tidigare inventeringen. Dessutom noterades klockgentiana från Bosarp, varför antalet lokaler blir 23.

Mattiasson och Porenius (2010) är på grundval av inventeringen pessimistiska om klockgentianans framtid i Skåne: Endast några få lokaler som Skanörs ljung, Vaselund och Hunneröds mosse föreföll ha individrika och livskraftiga populationer Dessa lokaler hävdas genom bete eller slåtter. Där arten har gått ut är förklaringen upphört bete, förändrad markanvändning eller uttorkning. Föryngringen hos klockgentianan är dålig och de flesta lokaler saknar nya unga plantor.

Inventeringen 2020/2021

Lokalerna för klockgentianan besöktes på nytt inom floraväkteriet 2020/2021 eller under 2019. Liksom under förra inventeringen räknades antalet florala skott (florala stänglar, blomstänglar) = Stjälkar/strån/skott på Artportalen. När det står att man räknat plantor har det behållits i beskrivningarna i tabell och bilagan, även om det ibland kan misstänkas att det avser blomstänglar.

Lokalerna

I tabellen redovisas lokalerna för klockgentiana i Skåne 2006/2007 resp. 2020/2021 med frekvenser och lägesangivelser. Antalet lokaler för 2006/2007 anges här till 26 beroende på att lokalerna vid Hunneröds mosse, Helgeå–Hörlinge ängar och Skeingesjön splittrats upp på vardera 2 lokaler. I bilagan *Lokaler för klockgentiana i Skåne* görs en detaljerad genomgång av alla lokaler som hittades vid den andra Skånes flora-inventeringen. Denna bilaga finns tillgänglig för läsning och nedladdning på Lunds Botaniska Förenings hemsida (>https://lundsbotaniska.se/publikationer/botaniska-notiser/<).

Utbredningen i Skåne 2006/2007 jämfört med 2020(2019)/2021 framgår av Karta 4.

Situationen 2020/2021(2019) jämfört med 2006/2007

Antalet lokaler 2020/2021, som är 28, skulle kunna tyda på en ökning. Ökningen beror dock sannolikt på att lokaler hittats som borde funnits med redan vid den första undersökningen. Flertalet av de ”nya” lokalerna vid Skeingesjön och Vesljungasjön hittades i början av 2010-talet. Gräsljunga-lokalen är så stor att den borde vara gammal. Den förra undersökningen gick ut på att kontrollera kända lokaler och inte att hitta nya.

Åren 2020/2021 kunde inte klockgentianan återfinnas på 7 lokaler från 2006/2007 (Tabell). Om lokalen på Björnstorps (Önneslövs) fälad skriver Porenius & Olsson (2009) att den inte är hotad eftersom betet var bra. Något måste hänt med betet eller området sedan dess. Räkningarna har haft en nedåtgående trend sedan 2011. Det har dock hela tiden varit en liten lokal. Lokalen på Rögle fälad var hotad redan 2006/2007. Förklaringen till varför klockgentianan försvunnit vid norra stranden vid Hjälmsjön finns i kommentaren 2021 ”mycket med vegetation där klockgentianan brukat infinna sig”. Om Höjalasjön skriver Porenius och Olsson (2009) att lokalen hotas av igenväxning. Om Gängessjön och Vieån skriver de att det finns inte finns något hot så länge betet fortgår. Om lokalen vid Vittsjön Gundrastorp anges redan 2013 att den inte betas.

Det är inte bra, som Mattiasson & Porenius (2010) framhåller, att de flesta av lokalerna är

Fig. 4. Fotografierna av Ole Henriksen från Bosarp 2021 visar att klockgentianan även klarar ett högt och obetat fältskikt.

små och att det bara är ett fåtal som är någorlunda individrika. Det är endast 9 lokaler som hade över 150 blomstänglar 2020/2021(2019).

Det är positivt att det går att hitta ”nya lokaler” för klockgentianan. Arten är kanske mera seglivad än vad Mattiasson och Porenius (2010) antyder. Ändå står nog flera av lokalerna med låga numerär på tur att försvinna. Beträffande föryngringen vore det intressant att försöka hitta groddplantor och unga plantor (med hjärtblad) och kunna göra en indelning i stabila eller senila populationer. Tyvärr lär det vara svårt att finna och känna igen plantorna. Stabila populationer är förhoppningsvis de på Skanörs ljung, Hunneröds mosse, Vaselund, Malsjön, Helgeå – Hörlinge ängar och Gammelen där det sker en störning i form av måttligt bete eller slåtter. Möjligen är populationerna vid båtplatsen och badplatsen vid Skeingesjön stabila så länge den mänskliga aktiviteten är kvar.

Källor och citerad litteratur

Appelqvist, T. & Bengtsson, O. 2007. *Åtgärdsprogram för alkonblåvinge och klockgentiana 2007–2011* (*Maculinea alcon och Gentiana pneumonanthe*). Naturvårdsverket. Rapport 5686. >https://www.naturvardsverket.se/om-oss/publikationer/5600/atgardsprogram-alkonblavinge-klockgentiana<

Areschoug, F.W.C. 1881. *Skånes flora. Andra upplagan*.

Bertilsson, A. m.fl., 2002. *Västergötlands flora*. Lund.

Blomgren, E., Falk, E. & Herloff, B. (red.) 2011. *Bohusläns flora*. Lund.

Edqvist, M. & Karlsson, T. (red.) 2007. *Smålands flora*. SBF-förlaget. Uppsala.

Georgson, K. et. al. 1997. *Hallands flora*. Lund.

Hotartsregister. Klockgentiana. Excel-fil med lokaler från den första Skånes flora-inventeringen. Botaniska museet i Lund.

Hultén, E. 1971. *Atlas över växternas utbredning i Norden. Fanerogamer och ormbunksväxter. Andra upplagan*. Stockholm.

Hultén, E. & Fries, M. 1986. *Atlas of North European vascular plants. North of the Tropic of Cancer 1–3*. Königstein, Koeltz.

Mattiasson, G. & Porenius A. 2010. Klockgentiana, kustgentiana och sumpgentiana i Skåne. *Botaniska Notiser 143:2*, 1–10.

Oostermeijer, J. G.B., den Nijs, J.C.M., Raijmann, L.E.L. & Menken, S.B.J., 1992. Population biology and management of the marsh gentian (Gentiana pneumonanthe L.), a rare species in The Netherlands. *Botanical journal of the Linnean Society 108*: 117–130.

Oostermeijer, J.G.B., van't Veer. R. and den Nijs, J.C.M. 1994. Population structure of the rare, long-lived perennial Gentiana pneumonanthe in relation to vegetation and management in the Netherlands. *Journal of Applied Ecology 31*: 428–438.

Oostermeijer, J.G.B., Brugman, M.L., de Boer, E.R. and den Nijs, J.C.M. 1996. Temporal and spatial variation in the demography of Gentiana pneumonanthe, a rare perennial herb. *Journal of Ecology 84*: 153–166.

Pierce, S., Spada, A., Caporali, E., Puglisi, F., Panzeri, A., Luzzaro, A., Cislaghi, S., Mantegazza, L., Cardarelli, E., Labra, M., Galimberti, A. & Ceriani, R.M. 2018. Identifying population thresholds for flowering plant reproductive success: the marsh gentian (Gentiana pneumonanthe) as a flagship species of humid meadows and heathland. *Biological Consservation 27*: 891–905.

Porenius, A. & Olsson, K.-A. *Klockgentiana i Skåne 2006–2007*. Länsstyrelsen i Skåne län 2009:7. [Går att ladda ner från Länsstyrelsens hemsida].

Simmonds, N.W. 1946. Biological flora of the British Isles. Gentiana pneumonanthe L. *Journal of Ecology 33*: 295–307.

SLU Artdatabanken 2020. Klockgentiana Gentiana pneumonanthe. Artfakta.

SLU Artdatabanken 2020. Artportalen.

Tyler, T. m.fl. (red.) 2007. *Floran i Skåne. Arterna och deras utbredning*. Lund.

Weimarck, H. & Weimarck, G. 1985. *Atlas över Skånes flora*. Stockholm.

Bilaga. **Lokaler för klockgentiana i Skåne**

Här görs en genomgång av lokalerna som hittades vid den andra Skånes flora-inventeringen. Uppgifterna är ur Porenius & Olsson (2009) och från Artportalen, floraväktardelen. Om det hänvisas till den första Skånes flora-inventeringen sker det genom en excel-fil (Hotartsregister).

Båstads kommun

Vasaltheden

Vasaltheden är en betesmark sydost om Glimminge plantering på Bjärehalvön. Huvudlokalen för klockgentianan är en fuktig sänka, cirka 10 × 50 m. Porenius & Olsson (2009) noterade några följearter: Klockljung, krypvide *Salix repens*, blåtåtel, ängsvädd *Succica pratensis*, knapptåg *Juncus compressus* och dvärglin *Radiola linoides*. 2006 var här 15 plantor, 2007 11 plantor, 2015 24 plantor, 2019 27 plantor resp. 50 blomstänglar (olika floraväktare).

Dagshög–Torekov

Två lokaler där klockgentiana noterats i slutet av 1980-talet har eftersökts både 2006/2007 och 2019 i det stora betade fäladsområdet på Bjärehalvöns SV-kust, men utan resultat.

Den ena ligger 200–700 m NNV Dagshög (stor gravhög 3 km SSV Torekov kyrka) och den andra 950 m NNV Dagshög. Lämpliga lokaler finns på den södra lokalen i form av små gläntor med fuktiga partier med pors och blåtåtel och på den norra lokalen är en stor göl med omgivande fuktmarker.

Däremot finns klockgentiana närmare Torekov, 1,4 km NNV Dagshög, 1,8 km SSV Torekov kyrka. 2006 hittades 53 plantor och 2019 27 blomstänglar med kommentaren: ”Hävden dålig, gräset växer sig över gentianorna, samtliga plantor hårt trängda av klockljung och risvegetation”.

Hässleholms kommun

Lilla sjö

Lokalen ligger i den nordöstra delen av sjön 3,4 km VSV Vittsjö kyrka. Den utgörs av en sjöstrand med pors och blåtåtel och där marken röjts för en mindre eldstad (Porenius & Olsson 2009).

2006 fanns 40 blomstänglar. 2020 fanns 4 blomstänglar och 2021 noterades 7 stänglar med kommentaren att populationen flyr norrut undan inväxande pors och blåtåtel.

Höjalasjön

Här har Porenius & Olsson (2009) två lokaler med hundra meters avstånd i den sydvästra delen av Höjalasjön, 3,4 km VSV Vittsjö kyrka medan i artportalen de har slagits ihop till en eftersom de var så nära varandra. 1996 fanns 35 plantor, 2006 4 plantor, 2012 9 plantor men inga 2020. Lokalen är en sjöstrand med pors och blåtåtel.

Gängessjön

Gängessjön är den norra delen av Höjalasjön och klockgentianan fanns i den nordligaste delen av sjön. 2006 fanns 9 blomstänglar och området betades av häst. 2013 fanns 2 blomstänglar och det betades inte längre. 2020 kunde inte klockgentianan återfinnas.

Vittsjö

Vid Vittsjö har klockgentiana hittats på 2 lokaler 2020. 1,2 km NO Vittsjö idrottsplats hittades 2017 en lokal i nordosthörnet av en lång smal udde på sjöstranden. 2019 var här 9 blomstänglar och 2020 2 plantor. På Näset i Vittsjön hittades en lokal 2019 med 7 blomstänglar. 2020 var här 18 plantor. 800 m S Gundrastorp noterades klockgentiana 1996 i ängsmark på strand i nordöstra delen av Vittsjön. 2006 hittades 20 exemplar och kor betade då. 2013 betades inte och då räknades till 16 blomstänglar. 2019 återfanns 1 exemplar men inget 2020. Dessutom hittades en lokal 2018 med 3 plantor på Ekesön i Vittsjön norr Näset. Crister Albinsson har gått igenom lokalerna i Vittsjö från den första Skånes flora-inventeringen och säger att Udden och Ekesö verkar vara nya lokaler och kanske även lokalen på Näsets sydvästhörn. I Hotartsregistret står bara ”Vittsjön vid Näset”.

Vieån

På översvämningsmark vid Vieån, 2,5 km OSO Verums kyrka fanns 2001 32 blomstänglar, 2006 ett exemplar men inga därefter. Redan Porenius & Olsson (2009) skrev att lokalen var igenvuxen med pors. Den andra lokalen vid Vieån var i en hästbetad betesmark med fuktsänkor en bit från ån, NV Gubbarp. 2001 hittades 32 blomstänglar och 2006 en blomstängel, 2013 betades marken fortfarande men klockgentianan kunde inte återfinnas liksom 2020.

Helgeå–Hörlinge

I Artportalen har två närliggande lokaler hos Porenius & Olsson (2009) slagits ihop och heter i Artportalen Hörlinge ängar, 1,1 km SSV Hovgården. Det blir därmed en stor lokal som har ökat efterhand.

2000 fanns här 15 exemplar, 2001 17 exemplar, 2006 142 blomstänglar, 2011 210 plantor, 2013 185 blomstänglar, 2015 325 blomstänglar, 2017 400 plantor och 2019 573 blomstänglar. Lokalen ligger 100 m V Helgeå och ca 1 km norr om inloppet i Skeingesjön och utgörs av en fuktäng som slås (vall).

Ytterligare en lokal i slagen fuktäng finns cirka 150 m åt NV och 750 m SSV Hovgården. 2001 var här 50 plantor, 2006 1 planta, 2011 10 plantor, 2013 21 blomstänglar, 2015 25 blomstänglar och 2019 23 blomstänglar. Här månar Jerker Thorvaldsson om klockgentianan sedan många år och slår inte förrän den blommat över.

Hässleholms och Osbys kommuner

Skeingesjön

Porenius & Olsson (2009) har här tre lokaler varav två hade förekomster under inventeringen.

En av lokalerna ligger på stranden söder om ån i den sydöstra delen av sjön, 1,6 km NO Björkeberga. Stranden hålls öppen genom mänskliga aktiviteter som bad. 2006 var här 110 plantor, 2010 83 blomstänglar, 2013 429 blomstänglar, 2018 76 plantor och 2019 442 blomstänglar.

Längre norrut också på östra stranden, 500 m ONO Ferön, har de en lokal utan förekomst 2006/2007. 2000 var här 3 plantor, 2006/2007 inget fynd, 2010 en blomstängel, 2013 3 blomstänglar och 2019 ej återfunnen.

I den nordöstra delen av sjön, 1,7 km NO Hovgården, finns en lokal vid en båtplats med stor variation i antal mellan åren. 2004 fanns här 4 plantor, 2006 58 blomstänglar, 2010 123 blomstänglar, 2011 100 plantor, 2012 279 blomstänglar, 2013 475 blomstänglar, 2017 54 blomstänglar, 2018 34 plantor, 2019 23 blomstänglar, 2020 113 blomstänglar och 2021 144 blomstänglar. 2007 låg lokalen under vatten på grund av högt vattenstånd i sjön och blomningen uteblev.

Därefter har klockgentiana hittats på ytterligare fem lokaler.

Söder om båtplatsen i den nordöstra delen, 1,4 km O Hovgården, inom ett sommarstugeområde, finns en lokal där det 2010 fanns 74 blomstänglar, 2013 118 blomstänglar och 2019 2 blomstänglar.

En mindre lokal finns på den smala udden 750 m SV Vattenverket, 550 m SSO Hovgården. 2010 var här 12 blomstänglar, 2013 18 blomstänglar och 1 blomstängel 2020.

Ännu en mindre lokal finns 450 m SV Skeingeborg, 750 m NNO Björkeberga, vid stranden bland blåtåtel och pors. 2013 var här 9 blomstänglar och 2019 39 blomstänglar.

Söder om ett sommarstugeområde 1,2 km SV Vattenverket, 1,2 km SO Hovgården, hittades 2018 en lokal med 5 blomstänglar och 2019 59 blomstänglar.

I gles porsvegetation cirka 600 m VNV Vattenverket, 750 m öster Hovgården, hittades 2010 15 blomstänglar, 2013 4 blomstänglar och 2020 68 blomstänglar. Om den senare lokalen skriver Ole Tryggesson i mail: ”Lokalen var svårinventerad. Där var inhägnat men inte betat. Mestadels tuvig mark, strandäng (höga tuvor). Vi gick där länge utan att finna något. Det 60-talet stänglar vi fann växte inom ett begränsat område mitt inne på strandängen. Vi var nära att missa dem”.

I den första Skånes flora-inventeringen finns ganska många lokaler från västra Skeingesjön.

Höganäs kommun

Farhult

Lokalen är en fukthed vid Skälderviken cirka 850 m NNV Farhults kyrka. Här har Richard Åkesson följt klockgentianan sedan början av 90-talet. 1994 räknade han antalet plantor till 175 och antalet blomstänglar till 254. Dessutom fanns ett exemplar cirka 200 m åt sydväst. Det året hade det röjts och hästbete ersatts av nötbete. 2002 räknade han till 45 blomstänglar och kommenterade att betet var relativt hårt. 2007 räknade Alf Porenius antalet blomstänglar till 75. 2013 räknade Åkesson till 25 plantor och 42 blomstänglar med kommentaren att ytan med klockgentiana bränts under våren och att betet var för sent och för kraftigt. 2017 var det 45 plantor och 61 stänglar. 6 av plantorna återfanns på samma plats som den enstaka blomman 1994 och där har inte klockgentianan synts till sedan dess. 2019 var antalet plantor 129 varav 6 på den mindre lokalen. Det totala antalet blomstänglar var 324. Betespåsläppet var åter sent. Åkesson vill ha ett betet från maj till mitten av juli och därefter svagt bete eller betesfred till september. Tidigt bete gör att klockgentianan inte blir så högvuxen. Blir klockgentianan högvuxen blir den nedtrampad av djuren. Detta kompletterat med naturvårdsbränning hade hjälpt. Sötbjörnbär är ett problem. 2020 var antalet plantor 53 varav 7 på den lilla lokalen. Antalet stänglar var sammanlagt 149. Resultatet kan, skriver han, ha påverkats av att räkningen var tidig.

Lunds kommun

Önneslövs fälad

Önneslövs eller Björnstorps fälad är belägen på Romeleåsen SO Dalby och söder vägen mot Veberöd.

Här fanns cirka 50 blomstänglar vid Skånes florainventeringen och 54 vid 2006/2007 års inventering. Enligt artportalen var här 2011 91 plantor, 2013 77 plantor, 2017 13 plantor, 2018 19 plantor, 2019 3 plantor med anmärkningen starkt betat och 2021 ej återfunnen. Beträffande betet skriver Porenius & Olsson (2009) att betet av nöt och häst är adekvat.

Skrylle

Väster om Skrylle-området, norr om Dalby och väster om vägen Dalby–Södra Sandby fanns vid Skå-

nes flora-inventeringen 4 dellokaler med små förekomster i gläntor i gran- eller björkskog i fuktäng. De var borta redan 2006/2007.

Rögle fälad

Rögle fälad (Rögle kloster, 950 m öster) är belägen väster om NCC:s stenbrott väster om vägen Dalby – Södra Sandby och norr om vägen som går till Hardeberga. Här fanns en fuktsvacka i den östra kanten av fäladen där klockgentianan växte. Svackan torkade upp och var torr 2006/2007. Som skydd mot bete inhägnades svackan. 2007 fanns 5 blomstänglar och 2012 2 plantor. Sedan dess har inte klockgentianan synts till.

Måryds fälad

Här har funnits klockgentiana runt ett par svackor som under 90-talet torkade ut och då försvann gentianan. Senast sågs arten år 1990. Fäladen är en betad enefälad som röjs vid behov.

Kungsmarken

Här sågs senast klockgentianan 2009 i en fuktäng 100 m NO Golfklubbens klubbhus. Då fanns 9 blomstänglar uppdelat på två bestånd. Tidigare har arten funnits även i östra betesmarken och på 2000-talet i den västra betesmarken.

Vaselund

Lokalen är belägen på Revingefältet 500 m O Vaselund gård, O Torna Hällestad. 2006 fanns här cirka 1 500 blomstänglar. 2014 var det 3000 stänglar, 2019 3 000 stänglar med kommentaren cirka 5–10 stänglar per planta och 2021 1 200 stänglar. Gabrielle Rosquist på Länsstyrelsen har lämnat uppgifter om lokalen. Hon skriver att populationen verkar ha varit stabil under lång tid. Betesdjur går ute året om utom från mitten av juni till 1:a september då det är betesfred på grund av den tidigare förekomsten av alkonblåvinge. Betet ingår i Revingefältets ranchdrift och är ganska svagt varför området bränns i mars vissa år. Senhösten 2021 har området dessutom slagits och materialet förts bort. För att undersöka om det går att förstärka förekomsten har 80 plantor satts ut 2021 från frön insamlat på lokalen.

Osby kommun

Hanavrå

Vid Lillån, cirka 1,8 km VSV Visseltofta och 700 m VNV Hanavrå hittades 1 exemplar av klockgentiana 1992 men har inte sedan dess setts till. Biotopen är en porsmad som betas. Cirka 250 m åt NO och cirka 250 m SV Tvillingkvarnar fanns en annan lokal där 2001 3 florala stänglar hittades. Sedan dess har inte klockgentianan synts till. Lokalen ska tidigare ha varit riklig. 2018 betades lokalen hårt av hästar.

Vesljungasjön

Vesljungasjön, 6 km V Visseltofta, finns inte med som lokal i Porenius & Olsson (2009) men hittades i den första Skånes flora-inventeringen. Arten finns angiven från den nordvästra delen 1951, från den nordöstra delen vid badplats 1951–1968 och från den sydöstra delen 1951. I den nordvästra delen av sjön, 900 m VNV badplats, hittades 2013 3 exemplar med 4 stänglar. 2021 var här stora diken och klockgentianan borta. Längre österut, 450 m VNV badplats, finns en lokal som finns kvar. 2013 var här 22 plantor, 2019 7 blomstänglar och 2021 21 blomstänglar. I den sydvästra delen av sjön, 900 m VSV badplats, hittades 32 plantor 2013 på en liten ö.

Norresjö (*Norra sjö*)

I den innersta östra delen av Norresjö, 900 m NNO Gräsljunga, 3 km NO Visseltofta, finns en lokal i betad fuktäng där det 2006 fanns 8 florala stänglar. 2019 noterades 84 florala stänglar och med kommentaren ”lagom betat”.

Gräsljunga

Väster om Gräsljunga, på den östra sidan av Helgeå, hittades 2021 en lokal som inte finns med i Porenius & Olssons (2009) rapport. Klockgentiana finns här på två närliggande ytor. Om den norra skriver David Göransson att den är 15×30 m och att där finns cirka 100 blomstänglar och dessutom många överblommade plantor och flera oräknade plantor i knopp. Växtplatsen är en fuktig betesmark. Den södra ytan är 50×10 m och här är antalet blomstänglar uppskattningsvis fler än 100. I den första Skånes flora-inventeringen finns en uppgift från 1966 med angivelsen ”Visseltofta 500 m N+ vid Helgeån, åstrand”. Det är någon kilometer ifrån den nu aktuella lokalen.

Gammelen

Öster om sjön Gammelen, norr om Helgeå, 5,6 km VSV Osby kyrka, finns klockgentiana på båda sidor om ett dike i ett område som tidigare betades men som nu slås att döma av flygbilder. 2006 räknades till 183 blomstänglar, 2013 178 blomstänglar och 2019 398 blomstänglar varav 30 var söder om diket. Porenius & Olsson har här två närliggande lokaler som slagits ihop i Artportalen.

Malsjön

På östra sidan av Malsjön, cirka 6 km SV Osby, är en rik lokal för klockgentiana som beskrivs så här av Porenius & Olsson (2009): ”Lokalen utgörs av en lågvuxen, välbetad fukthed med stagg och knägräs strax innanför porsbältet vid Malsjöns östra strand. Klockgentianan växer här på något torrare mark än på de flesta andra insjöstrandlokaler, ofta i obetade

veketågstuvor". Under 2002 blommade "100-tals" stänglar av klockgentiana. Antalet stänglar är dock inte alltid lika stort. 2006 räknades antalet till endast 42 blomstänglar. Övriga uppgifter i Artportalen är 429 plantor 2010, 166 blomstänglar 2011, 193 blomstänglar 2012, 211 blomstänglar 2012 (annan rapportör), 899 blomstänglar 2013, 467 blomstänglar 2014, 263 plantor 2015, 154 plantor 2017, 3 317 blomstänglar 2019 och 1 137 blomstänglar 2021. Flitigaste rapportör här är Margareta och Nils-Bo Nelke. De har inte noterat att betesdjuren ätit eller trampat på klockgentianan, förmodligen på grund av att de har ett stort område att röra sig på. Den kraftiga ökningen 2019 och framöver beror på att de upptäckt att klockgentiana även finns i det fuktiga området söder om skogen. Detta område ligger så avsides att det lätt missas. Det verkar som om även andra floraväktare kan ha nöjt sig med den vanliga lokalen.

Rönnebodaån–Nedraryd

Lokalen utgörs av en strandäng vid Rönnebodaån, 470 m SV Nedraryd gård, cirka 6 km NV Lönsboda. 2005 fanns här 28 plantor, 2006 32 plantor, 2008 50 blomstänglar, 2013 40 plantor och 2019 156 blomstänglar på cirka 40 plantor. 2006 betades området. Vid ett besök i början av september 2006 kunde inga blommande exemplar hittas. Markägaren berättade att 32 bestånd blommat en månad tidigare men sedan hade de flesta individ blivit uppätna av kreaturen (Porenius & Olsson 2009). Därefter tycks betet ha upphört eftersom i kommentaren till 2019 står att bete och röjning behövs inom ett år

Osby och Kristianstad kommun

Immeln

Från Immeln anger Porenius och Olsson (2009) en lokal i strandkanten på Södra Ramnö. 1994 var här 20 plantor, 2000 5 plantor och 2006 10 plantor. Lokalen röjdes då ideellt med häcksax.

På den östra sidan av Immeln har klockgentiana hittats på två ställen, vilka inte finns upptagna i Porenius & Olsson (2009).

På den norra lokalen, 350 m SSV Norra Mjönäs, 6 km NO Immelns samhälle, fanns 2015 8 plantor på stenig strand. 2021 kunde inte lokalen återfinnas.

På den södra lokalen, 700 m NNV Krogshult på stranden i östra delen av Krogshultaviken, 4,8 km NO samhället Immeln, hittades 2009 43 blomstänglar, 2010 9 blomstänglar, 2011 18 blomstänglar, 2012 5 blomstänglar, 2013 20 plantor, 2014 7 plantor, 2015 6 plantor, 2016 ej återfunnen och 2019 1 blomstängel.

Under den första Skånes-flora inventeringen hittades klockgentiana vid Immeln på flera platser.

Sjöbo kommun

Bosarp

Bosarp ligger 3,2 km SO Blentarp kyrka, 1 300 m SO Bosarp. Lokalen är en fuktsvacka som är utgrävd för att skapa ett vattenhål för betande djur. Här finns en 10 × 20 m stor damm. I artportalen finns arten noterad härifrån 2000, 2006 och 2021. 2021 fanns här 13 blomstänglar.

*Flygrakancaféet (*S Sjöbo väster Ystadsvägen)

Lokalen låg väster om Flygkrakancaféet (eller f.d.) i fuktäng i barrskogsplantering. Här fanns 5 blomstänglar 1984 och en planta med knopp 1990. Därefter har inte klockgentiana synts till här.

Svalöv kommun

Kongaö

Lokalen är en 200 × 200 m stor fukthed 500 m SSV Kongaö, cirka 6 km ONO Kågeröd, på Söderåsen. 1990 uppskattades antalet blommor till 500. 2006 fanns här 19 blomstänglar, 2007 200 plantor med kommentaren "välhävdad betesmark" och 2019 75 blomstänglar. Har tidigare varit en mycket rik lokal. Enligt Artportalen fanns här tidigare "1 000-tals exemplar". Thomas Arnström som följt lokalen har ingen förklaring till nedgången, möjligen att det är något med betet. Nu går det kor här över en stor areal, vilket borde vara optimalt.

Kråkebacken i Kågeröd

Klockgentianan fanns här i en igenväxande betesmark 1 km NV Kågeröds kyrka. 2002 hittades 2 blommande exemplar. 2021 besöktes lokalen men befanns vara skogbevuxen med mindre gläntor.

Svenstorps-Bolshus fälad

Klockgentianan växte här på fäladsmak 1 200 m SO Källtorps gård, cirka 3 km NO Svalöv. Senast finns den noterad här 2001.

Svedala kommun

Hunneröds mosse

Här anger Porenius & Olsson (2009) 3 dellokaler varav en, som är belägen i västkanten av mossen, var liten och numera slagits ihop med sydängen i Artportalen.

De två lokaler som finns i Artportalen är dels en som är belägen i en fuktig betesmark i den södra delen av mossen = sydängen, samt en i den sydöstra delen av den norra, slagna delen av mossen = norrängen.

Antalet stänglar varierar mycket i sydängen. 2006, som var en torr sommar, fanns klockgentiana enbart i den något fuktigare södra delen och antalet

stänglar var då 110 (Porenius & Olsson 2009). 2007, som var en regnrik sommar, fanns klockgentiana över hela betesmarken och antalet blomstänglar var då 813. De tre senaste tillfällen då klockgentianan floraväktats är 2014 då 20 300 individ räknats, 2016 500 individ och 2019 9 000 blomstänglar. Området betas extensivt.

Variationen i norrängen är mindre. 2006 fanns 660 blomstänglar, 2007 cirka 700, 2014 700 och 2019 1 515 stänglar.

Vellinge kommun

Skanörs ljung

Porenius & Olsson (2009) räknade till 2 590 blomstänglar under 2006. Under 2007 var lokalerna våta och bara ett fåtal individ observerades. Om den östligaste delen skriver de att djuren inte verkar gå där och att där är mest ljung och pors. 2014 räknade Thomas Roos antalet stänglar och kom fram till 3 629 (anges som plantor men bör vara blomstänglar).

Porenius & Olsson (2009) delade in förekomsterna i 6 dellokaler. En dellokal belägen norr om väg 100 betades visserligen men var kraftigt igenväxt med pors och björnbär och saknade förekomst av klockgentiana. De 4 dellokalerna öster om markvägen, ungefär mitt på Ljungen i nord-sydlig riktning, hade sammanlagt 1 090 blomstänglar. Av de jämna siffrorna att döma på ett par av dellokalerna, är antalet delvis uppskattningar. Under floraväktarexkursionerna försökte vi täcka upp Ljungen öster om markvägen så noggrant som möjligt. 2016 räknade vi 3 622 stänglar fördelade på 9 floraväktarlokaler och 2021 2688 stänglar i 10 floraväktarlokaler. Även västra delen kommer att räknas i framtiden.

Porenius & Olssons (2009) rikaste dellokal var belägen väster om markvägen med cirka 1 500 stänglar. Följearter här var bl.a. ljung *Calluna vulgaris*, pors och björnbär *Rubus*-sp.

Hela ljungen betas, även den östligaste delen. Djuren föredrar de mera gräsdominerade ytorna framför fukt- och ljunghed. Porsen slås av i den östra delen om den blir för kraftig.

Örkelljunga kommun

Hjälmsjön

Vid Hjälmsjön i Örkelljunga är klockgentianan sannolikt utgången. En lokal fanns på sjöstranden i den sydligaste delen av sjön. Här finns en notering från 1991, men inga därefter. Porenius & Olsson (2009) skriver att klockgentianan försvann i samband med att bryggan den satt vid togs bort. Därefter tog alsly och vass *Phragmitris australis* överhanden. I den mellersta, östra sjökanten fanns klockgentiana senast 2001 då 25 plantor noterades. Lokalen floraväktades både 2020 och 2021 men utan resultat. 2020 skrevs att ingen lämplig biotop återstår och 2021 att det ser bra ut vid sidan av en nybyggd brygga på en tomt. Den tredje lokalen är i norra delen av sjön. Här fanns 80 blomstänglar 2006 och 2019 fanns 3 blomstänglar. 2021 fanns inget exemplar. Porenius & Olsson (2009) skriver att lokalen utgörs av en sjöstrand med bl.a. blåtåtel, pors, al och viden.